

UO‘T: 632.9

JANUBIY OMBOR PARVONASI (*PLODIA INTERPUNCTELLA*) NING RESPUBLIKAMIZNING OMBORXONALARIDA TARQALISHI AREALI

*Sulaymonov Inoyatullo Novatullo o‘g‘li - tayanch doktorant
O‘simliklar karantini va himoyasi ilmiy- tadqiqot instituti*

Anatatsiya. Jahonda qishloq xo‘jalik mahsulotlari yetishtirish jarayonida turli zararkunanda hasharotlar, xususan omborxonalarda saqlanayotgan mahsulotlarni saqlash davrida zarar yetkazadigan janub parvonasi (*Plodia interpunctella*) ning tarqalish areali o‘rganish.

Kalit sozlar. Omborxona, mevalar, janub parvonasi, rivojlanish zarari.

Абстрактный. Изучение ареала распространения бабочки южной (*Plodia interpunctella*), наносящей ущерб при хранении хранящейся на складах продукции при производстве сельскохозяйственной продукции в мире.

Аннотация. Сарай, фрукты, южный пропеллер, повреждение застройки.

Abstract. Studying the range of the southern butterfly (*Plodia interpunctella*), which causes damage during storage of products stored in warehouses during agricultural production in the world.

Key words. Barn, fruits, southern propeller, development damage.

Jahonda qishloq xo‘jalik mahsulotlari yetishtirish jarayonida turli zararkunanda hasharotlar, xususan omborxonalarda saqlanayotgan mahsulotlarni saqlash davrida zarar yetkazadigan janub parvonasi (*Plodia interpunctella*) saqlanayotgan quruq mevalariga katta zarar keltirmoqda.

Janub parvonasi O‘rta osiyo, Qozoqiston, Ukraina, Rossiyaning janubiy sharqiy, Eron Afg‘oniston, Hindiston, Janubiy va O‘rta, Yevropada Kichik Osiyo, Shimoliy Afrika, Shimoliy Amerika va Avstraliyada uchraydi.

Respublikamizning omborxonalarida uchraydiga (*Janubiy ombor parvonasi*) ni tarqalish areali 2023 yil.

№ Oilasi Turi O‘zbekcha

№	Oilasi	Turi	O‘zbekcha nomi	Hududlar bo‘yicha tarqalish darajasi	
				O‘rtacha	Ko‘p
1	Lepidoptera	<i>Plodia interpunctella</i>	Janubiy ombor parvonasi	Andijon Namangan Fargona	Toshkent, Toshkent viloyati va tumanlari, Surxondaryo, Qashqadaryo, Buxoro, Xorazim, Jizzax, Samarqand, Sirdaryo

Janub ombor parvonasi (*Plodia-interpunstella*) kapalagining kattaligi qanotlarini yozganda 9-14 mm keladi. Oldingi qanotlarini nimqorong’i asosiy yarmi jigarrang bo’ladi. Qanotining shu jigarrang yarmida ko’ndalangiga ketgan ikkita to’q q’ng’ir do’g’i bor, u qo’rg’oshinday yaltirab turadi. Keyingi qanotlari xira biroz oq bo’lib, tashqi chekkasi qoramtir rangda, pastkilab paypaslagichlarining oxirgi bo’g’in pastka qiyshayib chiqqan. Omborxonada saqlanayotgan qishloq xo’jalik mahsulotlarini saqlash davrida janub ombor parvonasi (*Plodia interpunstella*) kapalaglarini unabiga zarar yetkazayotganini aniqlab janub ombor parvonasining kapalaklarini laboratoriya sha’roitida unabiga zarar yetkazganini aniqladik. Bunda unabiga zarar yetkazayotgan kapalaklarni ushlab bonka idishga solib bonka ichiga oziqa sifatida ikki dona unabi mevasidan solib ustini doka mato bilan yopib laboratoriya sha’roitida kuzatdik. Janub.ombor parvonasi kapalaklari ikki kun o’tgach juftlashishdi. Ulardan erkagi bir kun o’tgandan keyin xarakatni to’xtatdi, urg’ochi kapalak xarakatni davom etirib oradan besh kun o’tgandan so’ng urg’ochi kapalagi unabi mevasi yoriqlari ustlariga tuxum qo’ydi. Tuxumi oval shakilda 0,5-1 mm uzunlikda, rangi oq sariq. Qurtining uzunligi 10 mm dan, 15 mm gacha, rangi sarg’ish boshioch jigarrang jag’lari qoramtir tanasining birinchi segmenti ustida zarg’aldoq qalqoni bor Uning tanasi och sariq rangdagi qil bilan qoplangan tanasining butuklari zichroq joylashgan uch kun o’tgandan so’ng tuxumidan lichinkalar chiqa boshladi. Janub ombor parvonasi (*Plodia interpunstella*) lichinkalari unabi mevasi bilan oziqlanib juda tez xarakat qilib oziqlanayotganini kuzatdik. Lichinkalari yetti kunda to’rt santimetirga kattalashdi oziqa va sha’roit yaxshi bo’lsa ular juda tez rivojlanishini kuzatdi. Janub ombor parvonasi urg’ochisi oziqa kam bo’lsa tuxumini to’p – to’p qilib qo’yganini kuzatdik. Janub ombor parvonasi (*Plodia interpunstella*) omborxonalarda xilma-xil oziq - ovqatga un, ayniqsa makkajo’xori uni, har xil g’allagullilar doni, yorma konfet, shokolad quritilgan mevalar, chaqilgan yong’oq va quruq mevalarga juda katta zarar yetkazadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. X.X. Kimsanboyev, B.A. Sulaymonov, A.R. Anorbayev, A. Rustamov entomologiya va Fitopotologiya Agronomiya va o’simliklarni himoya qilish mutahassisligi kollejlari uchun o’quv qo’llanma // Toshkent niso poligraf qo’llanma 2017 61-65-b.
2. Yusupov .A.X., Murodov B.E – Bog’lardagi unabi o’simligida uchraydigan zararkunandalarning tarqalishi ,rivojlanishi va zarari. // O’zbekiston agrar fani xabarnomasi - 2004 - №2(16). B. 21-24.
3. **Maxmudxodjayev N.M** Zaxira mahsulotlari zararkunandalari va ularga qarshi kurash // Toshkent-2016.4. Murodov S., Umumiy entamologiya kursi Toshkent-mexnat-1986
5. ЧЛЕНИСТОНОГИЕ (насекомые и клещи)-вредители запасов в средней азии Ташкент издательство <ФАН >Узбекиской ССР 1986